

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ У ТВОРЧОСТІ Г. СКОВОРОДИ ТА І. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Нові шляхи розвитку української літератури були закладені неоціненним доробком Григорія Сковороди та Івана Котляревського. Ці імена – уособлення кордону між старим та новим порядком в українській літературі. Доречно згадати тезу Миколи Сумцова, згідно з якою Г. Сковорода – це «остання розкішна квітка старого життя, світогляду українського народу, його старого письменства, колишньої могилянської школи». Однак, саме просвітник Г. Сковорода підготував фундамент для того нового етапу, на якому І. Котляревський започаткував першу хвилю піднесення української культури у вітчизняному письменстві.

Національне відродження XVIII–XIX ст. відбувалося на тлі розвитку гостроактуальних питань демократизму. Теми боротьби за права селянства, відтворення фольклору, народність та соціальне реформаторство – у творах Сковороди та Котляревського набувають первинного значення. Жива правда життя завуальовано відтворювалася літераторами. З їх прози та поезії дізнаємося не тільки про прагнення здобуття рівноправності українським народом, а й знаходимо відомості і описи неабиякого етнографічного та фольклорного матеріалу української культури.

Реформаторство Сковороди полягає у своєрідності мови його літературного доробку. Мова творів Сковороди поєднує усно-розмовні та літературні традиції, що зумовлено орієнтацією на народні маси. Саме через це «майстер слова» пересипав фольклором власні роботи, прагнучи донести свою думку до селянських верств. До прикладу, у пісні третій («Сад божественних пісень») автором використовується протиставлення образів зими та весни, що є одним з головних образів українського народного фольклору. Антитеза відсилає не тільки до такого культурологічного феномену, як хліборобський календар, але й глибше – до богословського підґрунтя («весна-зима», як «життя-смерть»). Звідси випливає, що авторська символіка творів перегукується з українською фольклорною традицією.

З тих же настанов виходив Котляревський. Його «діалект» мав принципово народну основу, був побудований на побутовій лексиці. У прозі Котляревського органічно поєднуються народні прислів'я та приказки, влучні крилаті вислови, українські пісні, що виразно змальовують українську культуру. Недарма дослідники творчості майстра називають його «Енеїду» енциклопедією народного життя. Адже Котляревський використовує не лише мову, близьку народові (як Сковорода), але й назавжди закарбовує традиції побутової культури українців (звичаї, обряди, вірування, одяг, житло, кухню, розваги, медицину та ін.).

Говорячи «мовою народу», звертаючи до них свої думки та зображаючи їх побут і боротьбу за права, Сковорода та Котляревський відтворили також

народні образи. Любов до народу та боротьба проти панства червоною стрічкою проходить у філософії обох письменників. Вимушено замасковане висміювання поміщиків та української козацької знаті, протест селянських та рядових козацьких мас проти кріпосного гніту – у Сковороди та сатиричні персоніфікації панства у постатях богів – в «Енеїді».

Борзенкова Г.В.
ХДАДМ

ДЕНЬ СВЯТОГО МИКОЛАЯ

Кожне народне свято в Україні має свою розмаїту самотність. Вона виявляється в елементах обрядовості, варіантах пісень, іграх, забавах, прикметах, повір'ях тощо. Не винятком тут є й одне з найбільших народних свят – свято зимового Миколи.

День святого Миколая 19 грудня має релігійне коріння і традиції святкування, вироблені в народі. Католики шанують пам'ять св. Миколая 6 грудня як покровителя мандрівників і дітей.

Існує повір'я, що якщо дитина робить добрі справи, слухається батьків та старших – святий Миколай радіє, якщо навпаки – засмучується. І гарні вчинки, і погані він записує в спеціальну книгу. Напередодні свята діти пишуть до нього листи зі своїми побажаннями і вкидають їх у поштову скриньку або кладуть за вікно і моляться до нього, просячи передусім здоров'я собі та батькам.

У нашій країні це свято набуває все більшої популярності. Його чекають дорослі і діти. У цей день в різних містах проходять благодійні заходи та концерти, в дитячі будинки та лікарні приїжджають відомі люди і, звичайно ж, жодна дитина не залишається без подарунка. А в Карпатах, у Національному природному парку «Гуцульщина», навіть є садиба святого Миколая, куди кожен може приїхати на екскурсію.

У різних місцях миколаївські гуляння мали різноманітні назви й особливості, обходження дворів, миколаївські колядки, миколаївські скрипники (змагання музик) тощо. За традицією, старші господарі села на свято збиралися щоб зварити пшеничного пива. Влаштовувалася гостина, після якої всі весело з піснями їздили на санях довкола села. На Харківщині існував звичай святкувати триденні Миколині святки, на які варили кутю і узвар, щоб у наступному році забезпечити врожай на жито й плоди. На всій території України влаштовували заздравні обіди на честь Миколая Угодника з приготуванням ритуального пива та різного виду меду. На Поділлі цього дня чекали «полазника» – чоловіка, який першим зайде до хати, що віщувало багатство й щастя протягом року. На Київщині хазяїн, прийшовши цього дня із церкви, брав миску зі свяченою водою, паляницю з грудочкою солі, квача з різного зілля, ішов кропити господу, худобу та збіжжя, примовляючи: «Святий Миколай, помилуй та сохрани нас від усякого лиха!».